

DEVLET NEDİR ?

(Realist bir tarif denemesi)

Ord. Prof. Dr. Ali Fuat BAŞGİL

Devlet kelimesi hukukun çeşitli mânada kullanılan ve bu sebeple zihinlerde bir hayli karışıklık doğuran çetrefil istilahlardan biridir. Dikkat edilirse, Devlet bahsindeki bitmez ve tükenmez münakaşaların bir çoğunun menşei de kelimenin bu çetrefilliğidir. Devlet deyince herkes bundan aynı şeyi anlamıyor. Bazıları bu kelimededen sırf kuvvet ve iktidar kastediyor ve Devletle hükümet ve iktidar mefhumlarını birbirine karıştırıyor. Ondördüncü Lui'ye isnad olunan şu meşhur «L'Etat, c'est moi» sözü bu anlayışın bir şaheseridir. Bazı hükümet adamları bugün bile bu iki mefhumu birbirine karıştırmakta, bilerek veya bilmiyerek, Devleti hükümet ve iktidardan ibaret görmektedir. Yine bazıları Devletten her çeşit kudret ve fazilet kaynağı, sihirli bir organizma; bazıları heyulâî bir varlık ve bir «hükmi şahıs»; bazıları da Devleti, Devletten daha müphem ve daha çok tarife muhtaç diğer bir fikir, «müessese» fikrile tarif ediyor. Nihayet bazıları da Devletten sadece siyasî bir surette teşkilâtlanmış millet anlıyor. Bu anlayış farkları da gösteriyor ki, Devlet basit bir mefhum değildir; bilâkis, çok girift ve çeşitli fikir unsurundan mürekkeptir. Ve tarih boyunca mâna ve medlûlü değişmiştir. Başka dillerde olduğu gibi, bizde de Devlet kelimesi devirler içinde muhtelif mânaya kullanılmıştır.

Filhakika Türkçemizdeki Devlet kelimesinin çok dikkate değer eski bir mânası vardır. Bu kelime (müdavele) ve (tedavül) kelimeleriyle müşterek bir maddeden, (devl) maddesinden çıkmıştır. Ve, lûgat mânasile, tedavül eden yani elden ele geçen kuvvet, iktidar, mevki ve itibar demektir. Eski Arapçada, harbeden iki ordudan kâh birine, kâh ötekine geçen galibiyet ve zafere (devlet) denildiği gibi; servet, makam, nüfuz ve itibar sahibi kimselerin bu hal ve vaziyetine de (devlet) denilirdi. (Tercüme-i kamusa bakınız). Kelime bize Arapçadan—bu asıl ve lûgat mânasile geçmiş ve bu mânayı yakın zamanlara kadar da muhafaza etmiş ve, dikkat edersek, hâlâ kısmen muhafaza etmektedir. Eskiden bazı

yüksek makam sahiplerine karşı büyük bir saygı ifade eden (devletlû) tâbirimiz vardı. Bazı şahsiyetlere (devletlû) yahut (devletlûm) diye hitabedilirdi ki; bununla şerefli, nüfuzlu, servet ve kuvvet sahibi kasdolunurdu. Bugün bile mevki ve şerefe nail oldu mânasına (filânın başına devlet kuşu kondu) yahut (filân devlete erdi) deriz. Nitekim:

«Olmaya Devlet cihanda bir nefes sıhhat gibi»

mısraında da Devlet, ikbal ve iktidar mevkii, kuvvet, nüfuz, servet mânasınadır. Emevî, Abbasi, Selçukî ve Osmanlı Devleti tâbirlerinde Devlet yine bu mânayadır. Yani Benî Ümmiye ve Abbasi ailelerine, Selçuk ve Osman Oğullarına ait ikbal, şeref, kuvvet ve müknet demektir. Şu halde, kelimenin bu lûgat ve kullanış mânası gözönünde tutulunca, eskilerin anlayışına göre Devlet, tıpkı bir altın top gibi, elden ele geçen ve en kuvvetlinin zapt ve inhisarına giren ikbal, nüfuz ve iktidardır. Modern hukukta kelime bu eski mânasından hayli uzaklaşmış olmakla beraber, bugün bile gerek halkımız dilinde ve gerek politika âleminde bu mânaya alındığı görülmektedir.

İlave edelim ki, bizim Devlet kelitemizin Garp dillerindeki karşılığı olan, meselâ, (Etat), (Staat), (State), (Stato), (Estado) kelimeleri de bugünkü mânalarında çok eski değildir. Bunların hepsinin aslı Lâtince (status) dir ki (stuation) yani hal ve vaziyet demektir. 16 ncı asrın meşhür Fransız hukukçularından Jean Bodin'in kaleminde bile kelime tamamiyle bugünkü mânasında değildi. Bodin, (Etat) yahut (Estat) kelimesinden kâh cumhuriyet kâh monarşi veya demokrasi gibi muayyen bir hükümet rejimi anlıyordu[1].

Görülüyor ki Devlet kelitemiz, tarifine emek vermeğe değer bir mefhum saklamaktadır. Hattâ mübalâğasızca diyebiliriz ki, âmme hukukumuzun esasları Devlete vereceğimiz tarife ve Devlet realitesinden anlayacağımız mânaya bağlı kalmaktadır. Zira âmme hukukunun hareket noktası ve süjesi Devlettir. Aşağıdaki sahifelerde, sırf müşahede ve tahlil yolile, biz bir tarif denemesi yapacak ve, doktrin münakaşalarına girmeksizin, realist bir görüşle Devlet fikrini tayin ve tahdide çalışacağız.

Müşahede ve Tahlil

İnsan ve birlik hayatı: Müşahedeler gösteriyor ki, insan yeryüzünde tek başına yaşamadığı gibi, bütün insanlar tek bir cemiyet halinde de

[1] Jean Dabin'den naklen, Doctrines générales de l'Etat, Lib. du Rec. Sirey, 1939, sah. 9 - 10 ve Encyclopedie Franc., eilt X, 10, 08-2.

yaşamıyor. Bilâkis, insanlar bir takım tabii veya itibari sınırlarla birbirinden ayrılmış irili ufaklı birlikler halinde ve içinde yaşıyor. Coğrafya haritalarında muhtelif renklerle gösterilen bu birlikler birbirinden, evvelâ, dağlar ve denizler gibi, tabii mâniyalarla yahut, hudut taşları, hudut karakolları, gümrük kulübeleri, telgraf ve telefon direkleri vesaire gibi sun'î ülke sınırlarıyla ayrılmıştır. Saniyen bu birlikler, kendilerini terkîp eden insanların psiko-sosyolojik hususiyetleri itibarile de birbirinden ayrılmıştır. O suretle ki, başka başka birliklere mensup insanların konuştukları dil, bağlandıkları ırk ve din, yaşadıkları tarih, hattâ tenlerinin ve saçlarının rengi ve bedeni teşekkülleri, ruhi temayül ve kabiliyetleri de başka başkadır. Seyahat etmek üzere Türkiyeden kalkan bir yolcu her geçtiği ülke içindeki insanları diğer ülke insanlarından dilleri ve bazan dinleri, yaşayış ve düşünüşleri bakımından olduğu kadar, gaye ve menfaatleri, âdet ve kanunları bakımından da farklı buluyor ve her ülkede az çok farklı bir nizamla karşılaşılıyor; ayrı bir câmia otoritesinin hüküm sürdüğünü görüyor.

Bu, yalnız bugün mü böyle? Hayır, bütün tarih boyunca bu böyle olmuş; müşterek bir yer yüzü çevresinde oturup da birbirine komşuluk ve hısımlık gibi yakınlık bağlarıyla bağlı bulunan insanlar daima ayrı bir grup teşkil ederek yaşamış, hayat ve saadet imkânlarını, bizim diye ifade ettikleri, bu gruba bağlanmakta görmüştür. Ve bu suretle, geniş ve dağınık insanlık âlemi içinde, müşterek hayat ve menfaat grupları ve ülke birlikleri vücutte gelmiştir. Gelmesi zaruridir, çünkü insan, Eflâtundan beri tekrar edilegelmiştir ki, sırf kendi gücüyle kendine yetinemiyen ve ancak başkaların yardımıyla yaşayabilen bir mahlûktur. Bu başkaları ise, evvelâ, gayet tabii olarak, insanın elinde ve kucagında büyüdüğü ana babası ve etrafındaki hısım ve akraba gibi ailesi efradıdır. Sonra da komşuları yani aynı bir yer sahası üzerinde beraber doğup omuz omuza yaşadığı; dili diline, dini dinine, ruhu ruhuna, menfaati menfaatine benzeyen ve bu sebeple kendine mekân içinde en yakın ve bağlı olan insanlardır. Eski devirlerin atalık, alle ve klan birlikleri, eski kabile ve aşiret teşekkülleri gibi zamânımızın millî câmiaları da hep yaradılıştaki mevcut olan bu tıynetin yani birlikte ve bir grup halinde yaşama ihtiyacının birer ifadesi ve insan oğlunun bağlandığı grupmanlar olmuştur.

Dikkât edersek, birlik hayatı ve muayyen bir gruba bağlanıp yaşama ihtiyacı sadece insanlara mahsus bir yaradılış da değildir. Yine müşahedeler gösteriyor ki, bu âlemden canlı olup ta tek başına yaşayan hiç bir varlık yoktur. İctimai muhit yalnız insanlarda değil, bütün canlı varlıklarda hayatın muhafazası ve gelişmesi için ilk ve en zarurî bir şart olarak zahir etmektedir. Hattâ içtimallik insiyaki, meselâ arılar ve kuş-

lar gibi, bazı hayvanlarda dikkate değer bir şekilde kuvvetli ve gelişiktir. Bir arı kovanı bal taşıyan, mum yapan ve kovanı müdafaa eden işçi ve bekçileriyle; içeride muntazam bir işbirliği ve iş bölümü teşkilâtile insan cemiyetlerinin bir çoğunu geride bırakır. Hulâsa içtimailik bakımından insanla hayvan arasında hakikaten bir mahiyet farkı görünmüyor. Fark şuradadır ki, grup hayatı ve yardımlaşma ihtiyacı hayvanlarda bir defaya mahsus olarak şekillenmiş ve sabit bir kalıpta donup kalmış olduğu halde; insanlarda aynı ihtiyaç devirler içinde daima değişmiş ve bununla birlikte grup hayatı da şekilden şekle girmiştir. İnsanın düşünme melekesi ve teknik zekâsı açılıp geliştikçe, hayat ve mukadderatına olan şuuru aydınlandıkça; insan kendini daha iyi tanır ve etrafını daha iyi görür oldukça, bir kelime ile insan medenileştikçe grup hayatı da genişleyip zenginleşmiştir. Ve bu suretle ilk çağların klan ve kabile gibi küçük ve basit hayat grupları dinî, iktisadî, siyasî ve askerî binbir çeşit vukuat ve sosyolojik istihaleler içinde zaman yumruğıle yumruklana yuvarlana tekâmül etmiş ve bundan da bugünün ülke sınırlarile birbirinden ayrılmış gördüğümüz geniş insan birlikleri meydana gelmiştir. İşte bugün, meselâ, Türkiye, Yunanistan, Almanya, Fransa diye adlandırdığımız bu birliklere Devlet diyoruz[2].

Şu halde yukarıki müşahedelerden ve tarihî mülâhazalardan çıkan ilk bir neticeye göre Devlet, her cemiyet gibi, bir cemiyet yahut, başka bir kelime ile, «birlik» tir[3]. Ve insanın içtimai oluşunun bir ifadesidir.

[2] Devletin tarihi tekâmülde aile, klan ve kabile gibi küçük grupmanların muhtelif sebeplerle birleşip kaynaşmasından doğduğunu kabul eden bu izah tarihçi ve sosyoloğların bir çoğu tarafından ileri sürülen ve düşünen aklın da mantığına uygun gelen bir izahdır. Bununla beraber, son zamanlarda, bu görüş şiddetle tenkid edilmektedir. Tenkidçilere göre bu izah tarihi bir gerçeği ifade etmekten çok bir hayal ve bir sûri lojik mahsulüdür. Ve bir Fustel de Coulange edebiyatıdır. Hakikatte diyor tenkidçiler, insanlar küçük birlikler halinde toplanmazdan evvel siyasî ve millî büyük camialar teşkil etmişler ve, kelimenin geniş mânasile, Devlet halinde yaşamışlardır. Şu halde Devleti aile ve klan gibi küçük grupmanlar değil; bilakis, bunları Devlet yaratmış ve bu birlikler Devlet muhiti içinde taazzuv etmiştir. Bu tenkidin tafsilâtını görmek istiyen okuyuculara tavsiye ederiz: Prof. Lucien Febvre, *La terre et l'évolution humaine (Introduction géographique à l'histoire)* Bib. de synt. historique, sah. 176-187. Bu tenkid üzerine kuvvetli bir mütalâa görmek isteyenlere de tavsiye ederiz: Henri Beer, *En marge de l'histoire universelle*, aynı kolleksiyon, sah. 87 ve müte.

[3] Cemiyet yahut birlik Ali, Veli, Ahmet, Mehmet... gibi bir çok insanın bir araya gelmesinden ibaret bir toplam, toplum, topluluk veya toplantı değildir. O bir

Cemiyet yahut birlik mücerret bir mefhumdur ve bir (cinsi) ifade eder. Aile, millet ve Devlet ise bu geniş cemiyet anlamı içinde mahdut birer (nevi) ve muayyen birer tip vücade getirir. Meselâ hayvan mefhumuna nisbetle insan nev'i ne ise, birlik mefhumuna nisbetle de Devlet odur. İnsan, hayvan cinsinin nasıl muayyen bir nev'i ise, Devlet de birlikler âleminin öylece bir nev'idir[4]. Yalnız insan, hayvan cinsinin diğer nevelerinden bazı hususiyetlerle ayrıldığı gibi, Devlet de başka çeşit birliklerden kendi nev'ine mahsus bazı vasıflar ve hususiyetlerle ayrılır ve muayyen bir kategori vücade getirir. Şimdi Devleti başka birliklerden ayıran bu vasıf ve hususiyetleri görelim.

Devlet Birliğinin Hususiyetleri:

1) *Devlet insan birliklerinin en genişidir:* Devleti başka nevi birliklerden ayırdeden hususiyetlerden biri ve belki başta geleni onun, diğer bütün birliklere nisbetle, daha geniş ve daha kuşatıcı olmasıdır. Bugün en küçük bir Devlet ve meselâ bir Monako Prensiği bile, ülkesi üzerinde yaşayan insanların mensup oldukları muhtelif grupmanları ihata etmekte ve bunların hepsini kuşatmaktadır.

Filhakika, dikkat edersek, bir Devlet, meselâ bir temerküz kampı gibi, teker teker fertlerden teşekkül etmiyor. İnsanlar Devlet muhiti içinde birer atom gibi yaşamıyor. Bilâkis Devlet, birbirine bağlanan hattâ birbirini içine alan ve, âdeta soğan zarları gibi, birbirini kuşatan irili ufaklı bir takım biyolojik, sosyolojik ve coğrafi birliklerden tereküp ediyor. Ve insanlar, evvelâ, içinde doğdukları yuva ve üzerinde yaşadıkları yer çevresi itibarile aile, köy, mahalle, nahiye, kaza, vilâyet, taraf yahut havali gibi birbirini ihata eden bir seri çevre grupmanları teşkil ediyor. Saniyen sanat ve meslekleri, dini, felsefi ve siyasi kanaat ve temayülleri itibarile muhtelif gaye grupmanlarına mensup bulunuyor. Devlet ise bütün bu hususi ve mahalli çevre ve gaye grupmanlarını kucaklayıp bunları birbirine siyasi bir surette perçinleyen, aynı bir bayrak ve buyuruğa ve tek bir sevk ve idare merkezine bağlamak suretile kaynaştıran, sosyal taaddüt ve tezat içinde siyasi bir vahdet ve vıfak yaratan daha geniş bir grupman veya bir nevi grupmanlar birliği yahut, daha iyisi, birlikler manzumesi şeklini alıyor.

Düşünelim ki, insan için ilk ve en tabii birlik ailedir. Herbirimiz bu yuvada doğuyor ve hayatımızın ilk çağlarını, bir soyadile ifade ettiğimiz,

terkip yani ruhi bir birleşme ve kaynaşmadır. Aile, köy, millet, Devlet.. birer cemiyet yani birer beseri sentezdir.

[4] Del Vechlo: Hukuk Felsefesi Dersleri, Suut Kemal Yetkin tercümesi, sah.

bu muhitte yaşıyor; oğul, torun sıfatile bir aile birliğinin âzası bulunuyoruz. Büyüyüp te rüşdümüzü elde edince, bu defa da karı, koca, baba, büyük baba sıfatile yine bir aile birliği içinde yaşıyoruz. Bu bakımdan Devlet, meselâ Türkiyemiz, binlerce aileden mürekkep muazzam bir aileler birliğinden başka bir şey değildir. Sonra, aileler de birbirinden ayrı ve herbiri kendi başına yaşayan ve, en eski çağlarda olduğu gibi, dışarıya karşı kapanmış ve kendi muhitine bürünüp kalmış birlikler değildir. Bilâkis bunlar da, üzerinde oturdukları yer çevresi ve birbirine olan hımsılık ve komşulukları itibarile bir köy ve kasaba teşkil etmektedir. Bir köy veya kasaba hattâ büyücek şehirlerde bir semt veya mahalle, bir arada ve aynı bir yer çevresi içinde oturan ailelerden mürekkep ve bunlar kadar tabii birer birliktir. Her aile ayrı bir biyolojik ünite teşkil ettiği gibi, her köy ve kasaba da birer coğrafi ve sosyolojik ünite vücade getirmekte; muhtelif ailelerin fertleri gibi, muhtelif köy ve kasaba ahalisi de müphem veya açık bir takım fizik ve ruhî hususiyetler taşımaktadır. Bu da gayet tabiidir, zira, köy ve kasabaların bir çoğu, zaman içindeki teşekkülleri itibarile, birbirine hısım ailelerden meydana gelmiştir. Anadolumuzun bir çok köylerine dikkat edersek, bunların birbirile hısım birkaç ailesinin zamanla çoğalıp genişlemesinden meydana geldiğini ve halkının birbirile uzaktan ve yakından akraba olduğunu görürüz. Nihayet, köy, kasaba ve mahalleler de yine çevre itibarile birleşerek birer nahiyeye, kaza ve vilâyet birliği meydana getirmekte; hattâ vilâyetlerde tabii ve coğrafi durumlarına, iktisadî ve sosyal münasebetlerine göre birleşerek birer taraf yahut havalî (région) birliği teşkil etmektedir. Kasabalar, vilâyet ve havalîler, zannedildiği gibi birer itibarî bölgeler değildir. Hususile Türkiye gibi ülkesi geniş Devletlerde bunlar birbirinden çok farklı coğrafi üniteler, iktisadî ve sosyal birliklerdir[5].

[5] İlk bakışta nahiyeye, kaza, ve vilâyet taksimatı sırf idari ve itibarî gibi görünmekte ise de, dikkat edilirse, bunlar da köy ve kasabalar kadar tabii birliklerdir. Herkes bilir ki, Anadolumuzun orta, batı ve doğu bölgeleriyle Karadeniz ve Akdeniz kıyıları, coğrafi durumu ve jeolojik tabiatı, suları, iklim ve nebatları itibarile birer farklı ünite teşkil ettiği gibi; bu bölgelerde yaşayan insanlar da, vücut yapıları ve lehçeleri kadar karakter ve zihniyetleri itibarile farklı birer grupman vücade getirmektedir. Bir Sivaslı ile bir Samsunlu, bir Erzurumlu ile bir Karadenizli arasındaki konuşma, vücut yapısı, hareket tarzı, fizik ve ruhi reaksiyon farkını hepimiz biliriz. Daha dikkat edersek, aynı bir şehir ve kasaba hududu içindeki insanların bile semt itibarile farklılaştığını ve her semtin, hattâ büyük şehirlerde her mahallenin farklı birer ünite teşkil ettiğini görürüz. İstanbul gibi bir şehirde bu keyfiyet göze batacak kadar açıktır.

Devlet muhitinin kucakladığı grupmanlar yalnız aile, köy ve vilâyet gibi tabii ve coğrafi şartlardan doğanlar da değildir. Bunlardan başka ve sırf psiko-sosyolojik şartlardan doğmak üzere daha bir çok insan grupu vardır. Herbirimiz sanat ve mesleğimiz itibarile gruplaşıyor; tacir, çiftçi, memur, muharrir, mütefekkir.. sıfatile birer zümre teşkil ediyor ve nihayet siyasi ve felsefi temayül ve kanaatlerimiz itibarile de partiler, ilim ve hayır cemiyetleri vücade getiriyoruz.

İmdi bütün bu tabii, coğrafi ve sosyolojik birlikler hep devlet içinde yer almakta ve bu muhitte doğup yaşamaktadır. Hattâ millet bile aynı muhit içinde ve devlet birliğinin sosyolojik bir ifadesi olarak tahakkuk etmektedir. Görülüyor ki, Devlet, bu çeşit çeşit birlikleri kuşatan ve âdeta bir arı kovani gibi göz göz birlikler yuvası ve gruplar manzumesi şeklini alan geniş ve ihatalı bir birliktir.

Gerçi Devletten de geniş insan birlikleri yok değildir. Din ve ırk birlikleri ve Devletler cemiyeti, hattâ bunları da kuşatmak üzere bir insanlık dünyası mevcuttur. Bugün müslümanlık gibi hıristiyanlık da, Türklük gibi Slavlık da içinde birden çok Devlet birliği barındıran geniş câmialardır. Nihayet din ve ırk gruplarını da ihata eden cihanşumul bir insanlık âlemi var. Fakat dikkat edersek, bunlardan hiçbirisi, birlik olmak itibarile, Devletle ölçüşemez. Zira Devlet, bunlar gibi, biyolojik, psikolojik hattâ sadece sosyolojik bağlara dayanan sivil bir câmia değildir. Devlette, sivil câmialarda mevcut olan bağlardan başka ve bunlara zait olarak bir bağ daha var ki, bunu siyasi tâbirile ifade ediyoruz.

2) Devlet, merkezi bir sevk ve idare teşkilâtına bağlı olarak yaşayan insanlardan mürekkep bir siyasi birliktir: Devlet birliğinin ikinci bir hususiyetini, onun siyasi oluşu teşkil eder. Bilindiği üzere, din birlikleri dayanağını ahret akidesinde bulmakta ve, zamanımızda bunlar, sırf ruhi ve vicdani bir bağlılığın ifadesi kalmaktadır. Irklar ise, gerçek veya farazi, bir biyolojik vâkıa ve Devletler cemiyeti de şimdilik bir temenni halindedir. İnsanlık câmiasına gelince, bu da bugün için, çok asil olmakla beraber, henüz müphem bir duygu olmaktan kurtulamamaktadır. Halbuki

Gerçi eskiden göze çok carpan bu farklar, şimdileri nakil vasıtalarının çoğalması ve haberleşme imkânlarının bollaşması, iktisadi ve ticari münasebetlerin sıklaşması, matbuatın inkışafı, hususile Devlet mekteplerinin tevhid ve tesviye edici terbiyesinin ve kültürünün umumileşmesi gibi sebeplerle gittikçe azalmaktadır. Fakat ne kadar azalsa, tabiat ve iklim farkları ve tarih bağları durdukça semt ve havall farklarının ortadan tamamilen kalkacağına ihtimal verilemez.

Devlet her şeyden evvel siyasi bir grupman ve bir merkezi sevk ve idare organizmasıdır.

Yukarıda gösterdiğimiz gibi, Devlet, aileden millete kadar, muhtelif seride grupmanlar ihtiva etmektedir. Fakat bunlardan hiçbiri siyasi değildir. Bu grupmanlarda birlik umdesini teşkil eden bağ tabii veya coğrafi yahut da sosyolojiktir. Devlet birliğinde ise bu bağ bilhassa siyasi-dir. Bu birlikte insanlar birbirine ve heyeti umumiyesi bir vahdet merkezine siyasi bir surette yani bir tâbiyet = (sujétion) bağile bağlanır ve bir emir ve kumanda teşkilâtına tâbi kalır. Bu tâbiyetin maddî remzi Devletin bayrağı, hukukî remzi de Devlet câmiyasını sevk ve idare vazifesini üstüne alan heyetin yani hükûmetin buyuruğudur. Devlet birliğinde herkes bu bayrağa ve buyuruğa tâbi ve bağlı yaşar. Bu itibarla Devlet, başka bütün birliklerden ayrıldığı gibi, bizzat kendi muhtevasını ve maddesini vücade getiren milletten de ayrılır. Gerçi bu ayrılış reel değil, sûridir. Ve madde ile formun ayrılığı gibidir. Millet madde ve öz, Devlet ise bir formdur. Devlet haline gelmemiş olan bir millet sadece psiko-sosyolojik bağlarla birbirine bağlı insanlardan mürekkep bir câmiadır. Bu bağlara siyasi yani aynı bir bayrağa ve buyuruğa tâbi olmaktan doğan diğer bir bağ inzınam edince ki, millet Devletleşir ve bir Devlet üniforması giyer. Devletle millet mefhumlarını ayıran şey bu siyasi üniforma olduğu gibi; milletin ırk realitelerini ayırdeden de aynı üniformadır. Irk siyasi üniformasız bir millettir. Siyasi üniformalı millet ise Devlettir.

Müşahedelerimizi biraz daha derinleştirirsek görürüz ki, Devleti başka birliklerden ayırdeden sırf sosyal ihatası olmadığı gibi siyasilik vasfı da değildir. Devlet aynı zamanda ve bilhassa en geniş coğrafi bir ünite ve bir ülkeye malik grupmandır.

3) *Devlet, memleketi olan ve hududu belli bir ülke üzerinde yaşayan insan birliğidir:* Gerçi saha ve sosyal ihata itibarile Devletten daha geniş birlikler mevcuttur, fakat bunlarda hududu belli bir ülke fikri yoktur. Halbuki Devlet, ülkesi olan ve toprağa bağlanan bir câmiadır. Hududu belli bir yer çevresine yerleşip burayı yurt edinmemiş bir cemiyet düşünülebilir. Gezgın insan kümeleri bugün bile var. Hattâ bugün, kelimenin geniş mânasile, bir nevi siyasi birlik manzarası arzeden gezgın câmi-alar ve göç eden kavimler bile var. Fakat ülkesiz bir Devlet tasavvur bile olunamaz. Ülke siyasi oluşun fizik muhiti ve Devlet fikrinin zarfı ve kalıbıdır. Bundan dolayıdır ki Devletler, meselâ Türkiye, Rusya, Almanya.. diye ülkelerinin adile çağırılmaktadır. Türkiye Türklerden, Rusya Ruslardan mürekkep siyasi birliğin, üstünde yerleşip yaşadığı memleket yahut ülke demektir. Deutschland = Alman memleketi, Fransa bilinen sınırlar içindeki yer çevresidir.

Dikkat edelim ki, ülke Devlet birliği için sadece maddî bir muhit ve bir ikamet sahası, bir konak yeri yahut bir misafir evi gibi bir şey değildir. Ülke otonom bir hukukî ve sosyal nizam çerçevesi, daimî ve inhi-sarî bir mülkiyet mevzuu ve bir faaliyet ve salâhiyet çevresidir. Bu çevre içinde bulunan herkes, her şey ve her grupman yakından veya uzaktan, vasıtalı veya vasıtasız Devlet birliği nizamına bağlı ve birlik salâhiyetle-rine tâbidir. Bu nizamın prensibi, meselâ bugünün din câmialarında ol-duğu gibi sırf ruhanî, ilim ve hayır cemiyetlerinde olduğu gibi mânevî, siyasî partilerde olduğu gibi fikrî ve felsefî değil; hukukîdir, yani, doğ-ruluk ve hakkaniyet duygusunun maddî bir cebir müeyyidesine ve bir ic-bar sistemine dayanmasıdır.

4) *Devlet birliğinde maddî cebre dayanan ve ülke sınırlarile sınırla-nan umumî bir nizam vardır:* Gerçi her birlikte, şekli ve hacmi ne olursa olsun, muhakkak surette bir nizam mevcuttur. Çünkü her birlik, küçük veya büyük bir bütündür. Nizam ise bir bütünün müteaddit ve muhtelif unsur ve elemanlarının birbirine bağlanıp birlikte ve bir insicam daire-sinde hareketlerini temin eden kaide ve kanunlar sentezidir. Binaenaleyh nizam birlik vâkiasından ayrılmayan bir şeydir. Bunun içindir ki, yalnız insan cemiyetlerinde değil, her hayvan cemiyetinde bile şu veya bu şe-kilde bir nizam görmekteyiz. Fakat nizam lâzimesi insan cemiyetlerinde müstesna bir ehemmiyet almaktadır ve alması zaruridir. Zira aynı bir hayat gayesi yolunda birleşen ve müşterek bir yer çevresi içinde birlikte yaşayan insanlar ister istemez bir takım müşterek hareket ve münasebet kaidelerine uyma zorundadır ki, birliğin nizamı bu kaidelerin bir muhas-salası olmaktan başka bir şey değildir.

Yalnız Devlet birliğindeki nizam, diğer bütün cemiyet nizamlarından bazı noktalarda ayrılmakta ve kendine mahsus bir tip teşkil etmektedir. Bir kere bu birlikteki nizam, ülke sınırları içinde bulunan bütün insanla-ra ve her çeşit birliklere şamil ve bu itibarla umumî ve emperatiftir. Bu bir «âmme nizamı»dır. Sonra bu nizam hükûmetle temsil olunan ve üs-tün bir merkezi otoritenin elyevm işleyen maddî bir icbar sistemine da-yanmaktadır. Devlet nizamına uymayan ve buna aykırı hareket edenler, birlik kuvvet ve otoritesinin merkezi ve mümessili olan hükûmetin polis ve jandarma gibi silâhli tenkil vasıtalarile uymaya zorlanır.

5) *Devlet birliği hükûmetle temsil olunup hâkimiyet tâbirile ifade edilen merkezi ve üstün bir kuvvet ve otoritenin hükmü ve gözcülüğü al-tındadır:* Gerçi her birlikte bir nizam mevcut olduğu gibi, bu nizamı tut-mak ve devam ettirmek üzere de müşterek ve mâserî bir birlik gücü ve bunun sosyal ifadesi olan bir otorite mevcuttur. Birlik nizam fikrini, ni-

zam da otorite fikrini istilzam eder. Yalnız şu var ki, Devlet câmlasında hükümet heyet ve teşkilâtile temsil olunan otorite hususî bir ifade ve şekil almakta; ülke üzerindeki diğer bütün dağınık, mahallî ve mahdut otoriteleri aşarak merkezi bir üstünlük arz etmektedir. O suretle ki, Devlet otoritesi karşısında, başka bütün şahısların, teşekkül ve grupmanların nüfuz ve otoritesi izafî ve zayıf kalmaktadır. Devlet birliğinin en mümeyyiz vasfını da, hâkimiyet kelimesile ifadelendirdiğimiz, bu üstün, merkezi ve umumî otorite teşkil etmektedir.

Netice

Devleti bir insan birliği olmak itibarıyla vasıflandıran ve başka türlü birliklerden ayırdeden hususiyetler işte bunlardır. Şimdi müşahede ve tahlillerimizi neticelendirmek ve yukarıda kaydettiğimiz hususiyetleri belirtmek üzere Devleti şöyle tarif edebiliriz:

«Devlet muayyen bir ülke üzerinde ve, Hükümetle temsil olunan, üstün ve merkezi bir otoritenin hükmü ve gözcülüğü altında, muayyen hukukî ve otonom bir nizama bağlı olarak yaşayan insanlardan mürekkep siyasi ve en geniş birliktir»[6].

Ali Fuat BAŞGİL

[6] Devlet üzerine verilen muhtelif tarifler hakkında bir fikir edinmek için bakınız: C. Bilseil, Devletler Hukuku, Ünî. yayımları, 1941, kitap I, sah. 15-17.

Bizim verdiğimiz tarifi aşağıda bazıları gösterilen müelliflerin tarifleriyle mukayese ediniz: R. Bonnard: La conception juridique de l'Etat, R. de droit pub. 1922, sah. 25 - Harold Laski: Le liberti, Rec. Sirey, 1938, sah. 20 - L. Duguit: Traité de droit Consti. 1930, cilt II, sah. 535 - M. Hauriou: Précis de droit Consti. sah. 79 - G. Selle: Traité de droit intern. pub., 1930, cilt I, sah. 74 - Esmelin: Elé. de droit Consti. cilt I, sah. 3 - G. Eudéau: Cours de droit Consti., 1943, sah. 6 - M. de la Bignié de Villeneuve: Traité général de l'Etat, cilt I, sah. 188.